

PŘIPOMENUTÍ ZAKLADATELŮ

Plk. doc. MUDr. Jiří ŠULC, CSc.
Ústav leteckého zdravotnictví, Praha

Rok 1990 je pro historii československého leteckého lékařství a pro Ústav leteckého zdravotnictví významný svým sepětím s počátkem a koncem životní dráhy dvou z jeho zakladatelů.

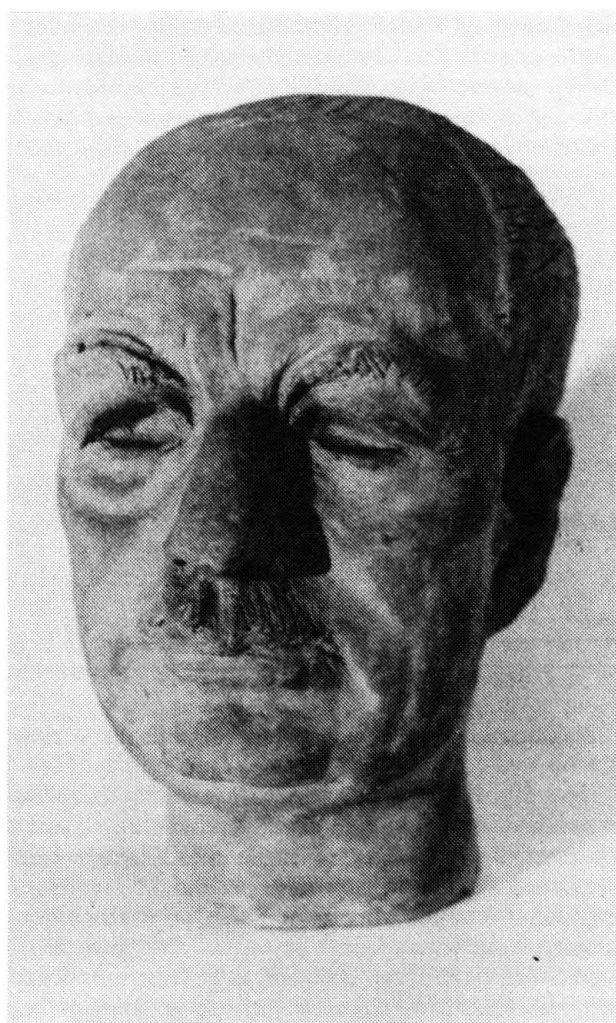
Na den 8. prosince 1990 připadá sté výročí narození průkopníka a zakladatele letecké medicíny v Československu, generálmajora prof. MUDr. Dominika Čapka. Lékařská studia na Karlově univerzitě dokončil po návratu z ruských legií v r. 1920. V téže roce aktivoval a veškerý svůj odborný zájem soustředil na tehdy ještě málo známou problematiku fyziologie a patologie letu. Základy oboru si osvojil na četných stážích ve Francii, Anglii, Holandsku a Itálii. V roce 1924 se stal předsedou letecko-zdravotnického oddělení při Výzkumném studijním ústavu v Letňanech. Téhož roku vydal první český leteckolékařský manuál „Vyšetřování letců lékařem“, definující základní požadavky na zdravotní stav letců. Brzy se k němu začali sjíždět lékaři z celé Evropy, především z malých států, aby načerpali teoretické i praktické zkušenosti z organizace zdravotní péče o vojenské a civilní letce. V r. 1936 publikoval MUDr. Čapek, který zatím dosáhl hodnosti plukovníka zdravotnictva, péči Vědeckého ústavu vojenského v Praze „Příručku leteckého zdravotnictví“. Byla určena letcům, aby mohli „... pochopit význam, smysl a účel ochranných zařízení, vyhnout se některým záluďným, a proto velmi nebezpečným účinkům letu, a tím zvýšit bezpečnost svého života i zdraví“. Tyto myšlenky dodnes neztratily nic na své aktuálnosti. Příručka se stala základem stěžejního Čapkova díla „Fysiologie letce“, vydané poprvé v r. 1948 a znovu v r. 1953 v doplněné verzi.

Akademik J. Charvát v článku otištěném při příležitosti sedmdesátin prof. Čapka v Časopisu lékařů českých vzpomíná na těžkosti, jež bylo nutno překonat, aby se Čapek, v té době již doslova světově proslulý, mohl habilitovat. Venia docendi mu byla udělena až v r. 1937, nedlouho před okupací Československa fašistickým Německem. Doc. Čapek odmítl s Němci spolupracovat a nechal se raději předčasně penzionovat. Za okupace studoval a shromažďoval materiál k již zmíněné „Fysiologii letce“.

Po osvobození se znovu ujal předsednictví vojenského poradního sboru a řízení Leteckého zdravotnického ústavu. Roku 1946 byl povýšen na brigádního generála a o tři roky později se habilitoval na profesora. Do výslužby odešel v r. 1953, ale v oboru pracoval i nadále: nejprve jako vedoucí fakultní složky Leteckého zdravotnického ústavu, později jako ředitel Laboratoře letecké fyziologie. Trvale penzionován byl v r. 1960, ale ani pak nepřestal pravidelně docházet do Ústavu leteckého zdravotnictví, kde jako rádce a zkušený učitel předával své bohaté životní zkušenosti nové generaci leteckolékařských specialistů.

Prof. MUDr. D. Čapek měl značný podíl na tom, že Ústav leteckého zdravotnictví v r. 1968 získal od FAI Diplome d'Honneur, což je jedno z nejvyšších ocenění, jaké ve světovém měřítku lze obdržet za zásluhy v péči o zdraví sportovních letců. O dva roky dříve, při příležitosti konání XV. kongresu leteckého a kosmického lékařství pořádaného

na podzim roku 1966 v Praze, měla být profesorovi Čapkovi za celoživotní dílo udělena Mezinárodní leteckou akademií čestná medaile. Bohužel, nedočkal se jí. Zemřel dne 15. 6. 1966 v ústavu, u jehož zrodu stál a který jeho bohatý vědecký odkaz dále rozvíjí.

Fotografie busty, která doprovází tento vzpomínkový medailon na generálmajora prof. MUDr. Dominika Čapka, je dokumentem pozoruhodného díla předního vojenského foniatra, plukovníka v záloze MUDr. Josefa Kimla, DrSc. Autor ji vytvořil během jediného odpoledne podle skici nakreslené dle vlastních slov „při politickém školení“ dne 7. 12. 1950 a následujícího dne ji překvapenému jubilantovi věnoval jako dar k 60. narozeninám.

21. ledna 1990 ve věku 81 let zemřel v Ústřední vojenské nemocnici blízký spolupracovník profesora Čapka, plukovník ve výslužbě MUDr. Jan Pavlok.

Narodil se 23. června 1908 v Řepištích v rodině rolníka jako desátý ze čtrnácti dětí. Po maturitě na reálném gymnáziu ve Frýdku-Místku se v roce 1927 zapsal na lékařskou fakultu Karlovy univerzity v Praze. O rok později mu zemřel otec a mladý student se musel postarat o pět nezaopatřených dětí. Proto se stal vojenským stipendistou. Promoval v r. 1933 a o 4 roky později, v r. 1937, nastoupil jako fyziolog do druhého odboru Vojenského technického leteckého ústavu MNO, vedeného doc. MUDr. D. Čapkem. Absolvoval pilotní výcvik a získal pilotní diplom. V letech 1939–1945 působil jako vedoucí zdravotní skupiny na letňanském pracovišti, začleněném do Německého výzkumného leteckého ústavu. Zabýval se studiem explozivní dekomprese a účinky vstřícného proudu vzduchu na obličej pilota při katapultáži.

Po skončení 2. světové války se vrátil do Leteckého zdravotnického ústavu, dislokovaného v prostorách 3. interní kliniky prof. Charvátka. V roce 1948 byl vyslán na odbornou stáž do Vojenské lékařské akademie S. M. Kirova v Leninogradě. V r. 1953 mu v nově zřizovaném Ústavu leteckého zdravotnictví byla svěřena funkce náčelníka hygienického oddělení. Začal přednášet základy letecké fyziologie pro posluchače 2. ročníku VLA JEP v Hradci Králové. V roce 1954 vyšla pod jeho redakcí monografie „Speciální hygiena letce“.

Vlna čistek ve velitelském sboru spuštěná usnesením politického byra ÚV KSČ z 15. 10. 1956 postihla i plukovníka

MUDr. J. Pavloka. V r. 1958 byl odvolán z funkce a předčasně penzionován. Dalších 20 let pracoval jako závodní lékař v různých pražských průmyslových závodech. Poslední léta svého života prožíval v ústraní.

Plukovník MUDr. Jan Pavlok byl čestným, pracovitým a skromným člověkem vzácně přímé povahy a velkého rozhledu v mnoha oblastech lidského vědění. Do pokladnice vědeckých poznatků letecké medicíny přispěl dílem sice ne příliš rozsáhlým, ale zato myšlenkově původním, a proto dodnes platným.